

Aan de leden van de Gemeenteraad van Den Haag
Kopie aan de leden van het college van B en W

Den Haag, 14 januari 2020

Betreft: Overpeinzingen onder de kerstboom.

Geachte leden van de Raad,

Ten behoeve van de besprekingen in de raadsconferentie op 31 januari a.s. wil ik een aantal in een beperkte periode gedane observaties met u delen. Deze waarnemingen zijn mede gevoed door gesprekken met de fractievoorzitters in de raad, leden van het college van B en W en andere betrokkenen. Een aantal waarnemingen monden uit in concrete suggesties en aanbevelingen.

Algemeen

1. Den Haag is een in sociaaleconomisch en etnisch cultureel opzicht sterk gesegregerde stad. Het is op zich voor de hand liggend dat dit zich doorvertaalt in de politieke verhoudingen in de raad, waar ook de klassiek ideologische verschillen een steeds geringere rol spelen.
2. Ook de politiek en het bestuur van Den Haag zijn de afgelopen jaren beïnvloed door onder meer de volgende ontwikkelingen:
 - de wens van burgers om meer betrokken te worden bij beleid en politiek;
 - de decentralisatie van met name zorgtaken naar de gemeente;
 - sterk toegenomen electorale volatiliteit;
 - gemeentelijke samenwerkingsbanden met op zich verlies aan gemeentelijke autonomie;
 - sterk toenemende digitalisering en een veel grotere rol voor de nieuwe media: nieuwe geluiden vinden snel hun weg en er ontstaan digitale schaduwvergaderingen;
 - ook de gemiddelde zittingsduur van leden van de Haagse gemeenteraad is de afgelopen jaren sterk gedaald, onder meer als gevolg van de sterk toenemende electorale volatiliteit en besluitvorming door de kandidaatstellende partijen/bewegingen;
 - de rekrutering door politieke partijen/bewegingen is in een aantal gevallen steeds meer onder druk gekomen als gevolg van de sterk dalende ledentallen van politieke partijen en – nog afgezien van het imago van het politieke bedrijf en de ruwere omgangsvormen – steeds moeilijker combinatie van de nevenfunctie raadslid met een normale baan en ruimte voor een normaal privéleven.

3. Wat is de representativiteit?

Zoals ook al – in meer algemene zin – enkele jaren geleden door de VNG-commissie Van de Donk werd geconcludeerd, is ook in Den Haag de dualisering (nog) niet tot volle wasdom gekomen, met name niet voor wat betreft een belangrijke hoofddoelstelling: raadsleden meer uit en minder in het stadhuis.

De opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen laat veel te wensen over (2018: 48,04%).

De achterliggende vraag is: hoe representatief is, ondanks de 15 fracties in de raad, de Haagse gemeenteraad. Voelen de Hagenaars en Hagenezen zich voldoende vertegenwoordigd door de gemeenteraad en betrokken bij politiek en bestuur?

Deze vraag wordt pregnanter bij coalitieakkoorden op een smalle meerderheidsbasis.

Dit vergroot de urgentie om:

- Nieuwe vormen van betrokkenheid (van delen) van de bevolking te organiseren via bijvoorbeeld internetconsultaties door bestuur, raad en fracties, burgerfora voor geschikte onderwerpen op te zetten en participatieve vormen van “doe-democratie” te organiseren. Daarbij dient overigens gewaakt te worden voor betrokkenheid van uitsluitend of voornamelijk een “participatie-elite”.
- Als gemeenteraad en dan met name de raadscommissies meer gebruik te maken van hoorzittingen; ook de aanwijzing van rapporteurs - inzake bijvoorbeeld gemeentelijke samenwerkingsverbanden – kan een efficiënte werkwijze van de raad bevorderen.
- Bruggen te slaan tussen de coalitiefracties en de oppositiefracties. Hier ligt een verantwoordelijkheid bij alle raadsleden en het college en vraagt om een houding van geven en nemen, want zonder compromisbereidheid is dit onmogelijk.
- Als gemeenteraad het permanente bewustzijn te hebben dat de collectieve raad het hoogste democratische bestuursorgaan van de gemeente is, waarbij een ieder vanuit de eigen politieke invalshoek het algemeen belang geacht wordt te dienen. De kern van democratische besluitvorming is dat uiteindelijk de meerderheid beslist, maar dat de meerderheid ook rekening houdt met de gevoelens van minderheden.
- De raad zou er ook goed aan doen zich voortdurend de vraag te stellen: “Hoe staan wij er in de ogen van de bevolking op?” en “Kunnen de kijkers thuis nog volgen wat er gebeurt?”.
De meeste mensen verwachten van de raad, van raadsleden, ook een voorbeeldfunctie.

4. Omgangsvormen

Mijn indruk is dat op zich de persoonlijke verhoudingen tussen raadsleden goed zijn. Hapje en drankje na afloop van de raadsvergaderingen dragen daar ongetwijfeld aan bij. Ook de raadsconferentie kan daar een bijdrage aan leveren. Afhankelijk van de ervaringen tijdens de eerste conferentie zou het aan te bevelen zijn dit ieder jaar te herhalen.

Tijdens de raads- en commissievergaderingen dient de onderlinge bejegening in de vergadering ook respectvol te zijn, ook op de sociale media. Datzelfde geldt in de richting van ambtenaren en burgers.

Immers, zij kunnen in een vergadering geen weerwoord leveren. Raadsleden moeten zich ook onthouden van uitlatingen jegens (groepen)burgers, waarvan aannemelijk is, dat zij die

uitlatingen als beledigend ervaren. De voorzitter van de raad is ook voornemens om, als dit naar zijn oordeel aan de orde is, die uitlatingen uit het vergaderverslag te laten schrappen. (“Voorzitter kan verzoeken woorden terug te nemen”.) Bij ernstige overtredingen kan de raad ook zelf zijn weerbaarheid tonen.

5. Integriteit

Naast de verantwoordelijkheid van de burgemeester, heeft ook de raad een eigen verantwoordelijkheid voor een zuivere en integere besluitvorming. Terecht is dit ook één van de twee onderwerpen tijdens de raadsconferentie. Er is een “Gedragscode raadsleden”. Naar mijn mening dient de Gedragscode een actualiseringsslag te ondergaan, door de raad te worden vastgesteld en door alle individuele raadsleden te worden ondertekend. Ten overvloede kunnen artikel 15 uit de GW en de strekking van artikel 28 daarin een plek krijgen, met als algemene gedragslijn; kenbaarheid in de raad en het onthouden van stemming.

Hoofd- en nevenfuncties van raadsleden en fractievertegenwoordigers dienen te worden gepubliceerd op de site van de raad c.q. de gemeente. Doel hiervan is transparantie en het voorkomen van (de schijn van) belangenverstremgeling. Daartoe dient meer specifieke informatie over de nevenfunctie, bijvoorbeeld of er sprake is van een financiële relatie met de gemeente, te worden opgenomen. Tot maart 2018 bestond de “commissie Deetman”, met als taak de beoordeling van de nevenfuncties van raadsleden. Die commissie is in maart 2018 opgeheven. Mijn voorstel is de gepubliceerde nevenfuncties opnieuw te beoordelen en een nieuwe commissie in te stellen, met als taak “ signaleren en adviseren”. Voor wat betreft het geschenkenregister worden raadsleden en fractievertegenwoordigers - aan de hand van nader te bepalen richtlijnen – geacht zelf zorg te dragen voor het actueel bijhouden daarvan.

Zoals eerder aangegeven worden raadsleden geacht het algemeen belang te dienen en niet specifieke individuele belangen te behartigen. In de gedragscode raadsleden dient dit te worden vastgelegd en moet ook de voorzitter de bevoegdheid worden gegeven om moties en amendementen die niet aan dat algemene uitgangspunt voldoen buiten de orde te verklaren. Ook te nauwe personele banden van raadsleden/fracties met actie- en belangengroepen die zich richten op het beleid van de gemeente Den Haag moeten worden vermeden.

Inzake particuliere donaties en giften aan de politieke partijen en fracties dient openheid te bestaan, zowel inzake giften en donaties in financieel opzicht als in natura. Boven een bepaald bedrag (te denken is aan € 100,-) worden deze bijdragen op jaarbasis gepubliceerd. De waarnemend burgemeester zal het initiatief nemen daarover met politieke partijen/fracties afspraken te maken. Raadsleden en wethouders dienen zich verre te houden van activiteiten die tot doel hebben het verwerven van financiële bijdragen.

De raadsconferentie op 31 januari a.s. moet beschouwd worden als startpunt van een proces tot stimulering van integriteitsbewustzijn, niet als eindpunt. Het zou aanbeveling verdienen dit – zonder te vervallen in navelstaarderij- dit jaarlijks te herhalen om dilemma’s met elkaar te delen.

6. Bewerktuiging, organisatie en instrumenten van de raad.

Ondersteuning raad

Den Haag kent een relatief ruime financiële regeling voor fracties, zoals is neergelegd in de inmiddels vernieuwde “Verordening fractieondersteuning 2020”, met een relatief hoog basisbedrag per fractie, ongeacht de omvang van die fractie. De omvang van de griffie (15 fte) is stevig, terwijl het gebruik door raadsleden van de ondersteunende rol van de griffie bij de inzet van het instrumentarium van de raad beperkt is. Datzelfde geldt voor het gebruik van de ambtelijke organisatie van de gemeente, waarbij naar ik begrepen heb, een uitzondering geldt voor de contacten met de bestuursadviseurs, die op prijs worden gesteld. Het presidium zou zich nader op dit beeld moeten beraden.

Informatievoorziening

Raadsleden, ongeacht of zij afkomstig zijn uit coalitie of oppositie, hebben recht op dezelfde informatie. Het moet voor raadsleden niet nodig zijn om aan informatie te komen via de WOB. Op grond van de GW hebben raadsleden dat informatierecht; als het niet openbaar kan, dan vertrouwelijk.

Insprekers bij commissies en raad

Het aantal insprekers bij het agendaonderdeel “Stad in de raad” is de afgelopen jaren toegenomen (max spreektijd 3 min).

Echter, gelet op de fase in het proces van meningsvorming, is het inspreken via de commissies (max 5 min) meestal van meer materiële betekenis, omdat de fracties pas hun oordeel definitief vormen na de commissievergadering, terwijl het oordeel bij aanvang van de raadsvergadering vrijwel altijd definitief vaststaat. Ook dit is een onderwerp om nader bij stil te staan.

Spreektijd en interrupties

De spreektijdenregeling in de raad heeft slechts kleine verschillen tussen grotere en kleinere fracties. Het is de vraag of hiermee voldoende balans bestaat tussen aan de ene kant “ruimte voor minderheden” en aan de andere kant “de uitkomsten van het democratische proces van de verkiezingen”. Interrupties waren, gedurende de pilotperiode “gratis” en kostten geen spreektijd.

Begin 2019 zijn twee nieuwe mogelijkheden in het R.v.O. opgenomen; het “Actualiteitendebat” en de “Afronding van het commissiedebat”. Ook is toen afgesproken dat interrupties niet meer volledig “gratis” zijn. De eerste 10 seconden wel, daarna niet meer. Bij “raadsvergaderingen met een bijzonder karakter” kosten interrupties en de beantwoording daarvan echter nog steeds geen spreektijd.

Ook is toen afgesproken dat de voorzitter “maximaal 3 interrupties per keer” toestaat. Dit is echter niet in het R.v.O. vastgelegd. In het R.v.O. is bepaald; “De voorzitter kan interrupties in beperkte mate toestaan”. Mijn vraag is of de afspraken van begin 2019 de vergaderingen niet onnodig lang laten duren, het risico in zich dragen dat een debat “kapot” wordt geïnterrupteerd” en de kijkers thuis afhaken.

Dat laatste risico bestaat zeker ook bij de vormgeving van de “Afronding van het commissiedebat”.

Commissies

Kennelijk is er in de commissievergaderingen in principe helemaal geen limiet aan het aantal interrupties.

Mijn suggestie zou zijn een periodiek overleg in te stellen ("agendacommissie") om ook in meer algemene zin tot stroomlijning van de werkwijze van de raadcommissies te komen. Raadsleden/fracties zouden een zelfkritische houding moeten hebben bij de inbreng in de plenaire raad en herhaling van de commissieinbreng moeten voorkomen.

Moties en schriftelijke vragen

In vergelijking met de andere G4-steden valt op dat in Den Haag veel moties worden ingediend en schriftelijke vragen worden gesteld.

Ook is mij opgevallen dat vrijwel alle moties al in de 1^e termijn worden ingediend en dat ook moties worden ingediend, ook al zijn er (bijna) vergelijkbare toezeggingen door wethouders gedaan.

Dat laatste zou in ieder geval vermeden moeten worden. Ook zou naar mijn mening de commissievergadering meer gebruikt kunnen worden om zicht te krijgen op de "haalbaarheid" van moties, waarbij ik mij realiseer dat dit het fenomeen van de "getuigenismotie" niet voorkomt. Dit vraagt van raadsleden wel dat al in de commissievergadering het eigen standpunt strakker wordt geformuleerd. Het voorkomen van "toezeggingenmoties" vraagt ook van de leden van het college om een strakker acteren. Om toezeggingen serieuzer te nemen, zou door de griffie een "toezeggingenregister" moeten worden bijgehouden.

Ook bij het stellen van schriftelijke vragen past meer selectiviteit, want vaak zijn ze publicitair niet interessant en wordt er in het politieke proces qua follow up weinig met de antwoorden gedaan, terwijl die wel veel ambtelijke capaciteit kosten.

De bestaande beperkende bepaling; "niet tot collegebevoegdheid strekkende vragen of vragen die niet voldoen aan de gestelde eisen worden teruggestuurd" werkt onvoldoende selectief. "De gestelde eisen" zou voorzien moeten worden van criteria, op grond waarvan de voorzitter, op advies van de griffie, ze terug kan sturen.

Het Presidium

Het Presidium is relatief beperkt van omvang (5 leden: VVD, PvdA, HSP, D'66, CU/SGP, 3 oppositie, 2 coalitie). Het is de vraag of uit een oogpunt van slagkracht het niet de voorkeur zou verdienen het presidium met 1 of 2 leden uit te breiden.

Afsluitend

Zoals ik aan het begin van deze brief aangaf, is vorenstaande gebaseerd op een – in de tijd gezien – beperkte waarneming mijnerzijds. Ik geef mijn indrukken dan ook gaarne voor betere en/of aanvullingen. Ik zie uit naar een vruchtbare raadsconferentie op 31 januari a.s., waarbij ik er van uit ga dat u allen aanwezig bent.

Met hoogachting en vriendelijke groet,

J.W. Remkes

